

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. liepos 11 d.
(OR. en)

11144/1/23
REV 1

ECOFIN 669
UEM 203
SOC 495
EMPL 346
COMPET 690
ENV 769
EDUC 282
RECH 314
ENER 405
JAI 915
GENDER 146
ANTIDISCRIM 140
JEUN 184
SAN 421

PRANEŠIMAS

nuo: Tarybos generalinio sekretoriato

kam: Nuolatinių atstovų komitetui / Tarybai

Ankstesnio
dokumento Nr.: 11144/23

Komisijos dok. Nr.: COM(2023) 614 final1

Dalykas: TARYBOS REKOMENDACIJA dėl Latvijos 2023 m. nacionalinės reformų
programos su Tarybos nuomone dėl Latvijos stabilumo programos

Delegacijoms pridedamas pirmiau nurodytas Komisijos rekomendacija (COM(2023) 614 final)
grindžiamas Tarybos rekomendacijos projektas, kurį apsvarstė Taryba ir Europos Vadovų Taryba.

TARYBOS REKOMENDACIJA

... m. ... d.

dėl Latvijos 2023 m. nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl Latvijos stabilumo programos

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 121 straipsnio 2 dalį ir 148 straipsnio 4 dalį,

atsižvelgdama į 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo¹, ypač į jo 5 straipsnio 2 dalį,

atsižvelgdama į 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 dėl makroekonominių disbalansų prevencijos ir naikinimo², ypač į jo 6 straipsnio 1 dalį,

atsižvelgdama į Europos Komisijos rekomendaciją,

atsižvelgdama į Europos Parlamento rezoliucijas,

atsižvelgdama į Europos Vadovų Tarybos išvadas,

¹ OL L 209, 1997 8 2, p. 1.

² OL L 306, 2011 11 23, p. 25.

atsižvelgdama į Užimtumo komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonomikos ir finansų komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Socialinės apsaugos komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonominės politikos komiteto nuomonę,

kadangi:

- (1) 2021 m. vasario 19 d. įsigaliojo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241³, kuriuo nustatyta Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (toliau – Priemonė). Pagal Priemonę valstybėms narėms teikiama finansinė parama reformoms ir investicijoms įgyvendinti, t. y. Sąjungos finansuojama fiskalinė paskata. Pagal Europos semestro prioritetus Priemonė prisidedama prie ekonomikos bei įtraukaus atsigavimo ir tvarių bei augimą skatinančių reformų ir investicijų įgyvendinimo, visų pirma reformomis ir investicijomis siekiant skatinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir didinti valstybių narių ekonomikos atsparumą. Ja taip pat padedama stiprinti viešųjų finansų būklę ir skatinti augimą ir darbo vietų kūrimą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, gerinti teritorinę sanglaudą Sąjungoje ir remti tolesnį Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą. 2022 m. birželio 30 d., laikantis Reglamento (ES) 2021/241 11 straipsnio 2 dalies, atnaujintas pagal Priemonę kiekvienai valstybei narei skiriamas didžiausias finansinis įnašas;

³ 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17).

- (2) 2022 m. lapkričio 22 d. Komisija priėmė 2023 m. metinę tvaraus augimo apžvalgą, kuria pradedamas 2023 m. Europos ekonominės politikos koordinavimo semestras. 2023 m. kovo 23 d. Europos Vadovų Taryba pritarė 2023 m. metinėje tvaraus augimo apžvalgoje išdėstytiems prioritetams, grindžiamiems keturiais konkurencingo tvarumo aspektais. 2022 m. lapkričio 22 d. Komisija pagal Reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 taip pat priėmė 2023 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą – joje Latvija nurodyta kaip viena iš valstybių narių, kuriose gali būti susidaręs disbalansas arba gali kilti jo susidarymo rizika ir dėl kurių reikės parengti nuodugnią apžvalgą. 2023 m. vasario 24 d. Komisija taip pat priėmė nuomonę dėl Latvijos 2023 m. biudžeto plano projekto. Komisija taip pat priėmė rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos ir pasiūlymą dėl 2023 m. bendros užimtumo ataskaitos, kurioje analizuojamas užimtumo politikos gairių ir Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimas. 2023 m. gegužės 16 d. Taryba priėmė Rekomendaciją dėl euro zonos ekonominės politikos⁴ (toliau – 2023 m. Rekomendacija dėl euro zonos) ir 2023 m. kovo 13 d. – bendrą užimtumo ataskaitą;
- (3) nors Sąjungos šalių ekonomika demonstruoja didelį atsparumą, geopolitinės aplinkybės ir toliau daro neigiamą poveikį. Kadangi Sąjunga tvirtai remia Ukrainą, Sąjungos ekonominės ir socialinės politikos darbotvarkėje daugiausia dėmesio skiriama neigiamo sukrėtimų energetikos srityje poveikio tiek pažeidžiamiems namų ūkiams, tiek įmonėms mažinimui trumpuoju laikotarpiu ir tolesnėms pastangoms įgyvendinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, remti tvarų ir integracinį augimą, apsaugoti makroekonominį stabilumą ir didinti atsparumą vidutinės trukmės laikotarpiu. Joje taip pat daug dėmesio skiriama Sąjungos konkurencingumo ir našumo didinimui;

⁴ 2023 m. gegužės 16 d. Tarybos rekomendacija dėl euro zonos ekonominės politikos (OL C 180, 2023 5 23, p. 1).

- (4) 2023 m. vasario 1 d. Komisija paskelbė komunikatą „*Žaliojo kurso pramonės planas poveikio klimatui neutralizavimo amžiui*“ (toliau – Žaliojo kurso pramonės planas). Žaliojo kurso pramonės planu siekiama didinti neutralaus poveikio klimatui Sąjungos pramonės konkurencingumą ir remti greitą perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Planas papildo pagal Europos žaliąjį kursą ir planą „REPowerEU“ dedamas pastangas. Juo taip pat siekiama sukurti palankesnę aplinką, kurioje būtų plėtojami Sąjungos poveikio klimatui neutralizavimo technologijų ir produktų gamybos pajėgumai, kurių reikia Sąjungos plataus užmojo klimato srities tikslams pasiekti, taip pat užtikrinti prieigą prie atitinkamų svarbiausiųjų žaliavų, be kita ko, įvairinant tiekimo šaltinius, tinkamai naudojant geologinius išteklius valstybėse narėse ir maksimaliai didinant žaliavų perdirbimą. Žaliojo kurso pramonės planas grindžiamas keturiais ramsčiais: nuspėjama ir supaprastinta reglamentavimo aplinka, galimybėmis sparčiau gauti finansavimą, įgūdžių stiprinimu ir atvira prekyba siekiant atsparių tiekimo grandinių. 2023 m. kovo 16 d. Komisija taip pat paskelbė komunikatą „*Ilgalaikis ES konkurencingumas. Perspektyvos po 2030 m.*“, kuriame dėmesys sutelktas į devynis vienas kitą stiprinančius veiksnius ir tikslą sukurti augimą skatinančią reglamentavimo sistemą. Jame nustatyti politikos prioritetai, kuriais, siekiant ilgalaikio Sąjungos ir jos valstybių narių konkurencingumo, skatinama aktyviai vykdyti struktūrinius patobulinimus, tinkamai orientuotas investicijas ir reglamentavimo priemones. Toliau pateikiamos rekomendacijos padeda šiuos prioritetus įgyvendinti;
- (5) 2023 m. Europos ekonominės politikos koordinavimo semestras toliau evoliucionuoja atsižvelgiant į Priemonės įgyvendinimą. Kad būtų įgyvendinti Europos semestro politikos prioritetai, vis dar itin svarbu visiškai įgyvendinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, nes jais atsižvelgiama į visas atitinkamas pastaraisiais metais konkrečioms šalims pateiktas rekomendacijas arba didelę jų dalį. 2019, 2020 ir 2022 m. konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos tebėra tiek pat aktualios ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planams, kurie peržiūrėti, atnaujinti arba iš dalies pakeisti pagal Reglamento (ES) 2021/241 14, 18 ir 21 straipsnius;

- (6) 2023 m. vasario 27 d. priimtu Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2023/435⁵ (toliau – „REPowerEU“ reglamentas) siekiama greitai laipsniškai panaikinti Sąjungos priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro importo. Taip bus prisidėta prie Sąjungos energetinio saugumo ir jos energijos šaltinių įvairinimo, kartu didinant atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, energijos kaupimo pajėgumus ir energijos vartojimo efektyvumą. „REPowerEU“ reglamentu valstybėms narėms suteikiama galimybė į nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukti naują skyrių „REPowerEU“, kad būtų galima finansuoti pagrindines reformas ir investicijas, kurios padės pasiekti „REPowerEU“ tikslus. Tos reformos ir investicijos taip pat padės didinti neutralaus poveikio klimatui Sąjungos pramonės konkurencingumą, kaip nurodyta Žaliojo kurso pramonės plane, ir atsižvelgti į 2022 m. ir, kai taikytina, 2023 m. konkrečioms valstybėms narėms pateiktas su energetika susijusias rekomendacijas. „REPowerEU“ reglamentu nustatoma naujos kategorijos negrąžintina finansinė parama, kurią valstybės narės gali gauti, kad galėtų finansuoti naujas su energetika susijusias reformas ir investicijas, numatytas jų ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose;

⁵ 2023 m. vasario 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/435, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/241, kiek tai susiję su skyriais „REPowerEU“ ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1303/2013, (ES) 2021/1060 bei (ES) 2021/1755 ir Direktyva 2003/87/EB (OL L 63, 2023 2 28, p. 1).

- (7) 2023 m. kovo 8 d. Komisija priėmė komunikatą, kuriame pateikė 2024 m. fiskalinės politikos gaires (toliau – 2023 m. kovo 8 d. komunikatas). Juo siekiama padėti valstybėms narėms parengti stabilumo ir konvergencijos programas ir taip sustiprinti politikos koordinavimą. Komisija priminė, kad Stabilumo ir augimo pakte nustatytos bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos taikymas baigsis 2023 m. pabaigoje. Ji paragino 2023–2024 m. vykdyti fiskalinę politiką, kuria užtikrinamas vidutinės trukmės skolos tvarumas ir tvariai didinamas potencialus augimas, ir paragino valstybes nares savo 2023 m. stabilumo ir konvergencijos programose nustatyti, kaip jų fiskaliniais planais bus užtikrinta, kad vidutinės trukmės laikotarpiu būtų laikomasi Sutartyje nustatytos 3 % bendrojo vidaus produkto (BVP) pamatinės vertės ir kad skola būtų patikimai bei nuolat mažinama arba išliktų apdairaus lygio. Komisija taip pat paragino valstybes nares laipsniškai nutraukti nacionalines fiskalines priemones, nustatytas siekiant apsaugoti namų ūkius ir įmones nuo energijos kainų sukkelto sukrėtimo, pradedant nuo mažiausiai tikslingų priemonių. Ji nurodė, kad jei dėl atsinaujinusio su energijos kainomis susijusio spaudimo reikėtų pratęsti paramos priemonių taikymą, valstybės narės tokias priemones turėtų tikslingiau taikyti pažeidžiamiesiems namų ūkiams ir įmonėms. Komisija pareiškė, kad fiskalinės rekomendacijos bus kiekybiškai įvertintos ir diferencijuotos. Be to, kaip pasiūlyta 2022 m. lapkričio 9 d. jos komunikate dėl ES ekonomikos valdymo sistemos reformos gairių, fiskalinės rekomendacijos bus suformuluotos remiantis grynosiomis pirminėmis išlaidomis. Ji rekomendavo, kad visos valstybės narės ir toliau išsaugotų nacionalinėmis lėšomis finansuojamas investicijas ir užtikrintų veiksmingą Priemonės ir kitų Sąjungos fondų lėšų panaudojimą, ypač atsižvelgdamos į žaliosios bei skaitmeninės pertvarkų ir atsparumo didinimo tikslus. Komisija nurodė, kad, laikydamasi esamų teisinių nuostatų ir remdamasi 2023 m. galutiniais duomenimis, 2024 m. pavasarį ji Tarybai pasiūlys pradėti deficito kriterijumi grindžiamas perviršinio deficito procedūras;

- (8) 2023 m. balandžio 26 d. Komisija pristatė pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais įgyvendinama visapusiška Sąjungos ekonomikos valdymo taisyklių reforma. Pagrindinis pasiūlymų tikslas – stiprinti valstybės skolos tvarumą ir skatinti tvarų bei integracinį ekonomikos augimą visose valstybėse narėse įgyvendinant reformas ir investuojant. Savo pasiūlymais Komisija siekia didinti nacionalinę atsakomybę, supaprastinti sistemą ir labiau orientuotis į vidutinės trukmės laikotarpį, kartu užtikrinant veiksmingą ir darnesnę vykdymą. Kaip teigiama 2023 m. kovo 14 d. Tarybos išvadosė dėl ES ekonomikos valdymo sistemos reformos gairių, tikslas – teisėkūros darbą užbaigti 2023 m.;
- (9) 2021 m. balandžio 30 d. Latvija pagal Reglamento (ES) 2021/241 18 straipsnio 1 dalį Komisijai pateikė nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Pagal Reglamento (ES) 2021/241 19 straipsnį Komisija, vadovaudamasi to reglamento V priede išdėstytomis vertinimo gairėmis, įvertino ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano aktualumą, efektyvumą, veiksmingumą ir darną. 2021 m. liepos 13 d. Taryba priėmė Įgyvendinimo sprendimą dėl Latvijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo⁶. Paramos dalių išmokėjimas priklauso nuo pagal Reglamento (ES) 2021/241 24 straipsnio 5 dalį Komisijos priimamo sprendimo, kad Latvija patenkinamai pasiekė Tarybos įgyvendinimo sprendime nustatytas atitinkamas tarpines ir siektinas reikšmes. Kad būtų laikoma, jog tarpinės ir siektinos reikšmės pasiektos patenkinamai, ankstesniosios turi likti nepanaikintos;

⁶ Dok. ST 10157/2021 INIT; ST 10157/2021 ADD 1; ST 10157/2021 ADD 1 COR 1.

- (10) 2023 m. balandžio 25 d. Latvija pateikė 2023 m. nacionalinę reformų programą, o 2023 m. balandžio 17 d. pagal Reglamento (EB) Nr. 1466/97 4 straipsnio 1 dalį – 2023 m. stabilumo programą. Siekiant atsižvelgti į jų tarpusavio sąsajas, abi programos vertintos kartu. Pagal Reglamento (ES) 2021/241 27 straipsnį 2023 m. nacionalinė reformų programa taip pat atspindi Latvijos du kartus per metus teikiamas pažangos, padarytos įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, ataskaitas;
- (11) 2023 m. gegužės 24 d. Komisija paskelbė 2023 m. Latvijos ataskaitą. Joje įvertinta pažanga, Latvijos padaryta įgyvendinant atitinkamas 2019–2022 m. Tarybos priimtas jai skirtas rekomendacijas, ir apžvelgta, kaip Latvija įgyvendina ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Remiantis ta analize, šalies ataskaitoje nurodytos spragos, palyginti su tais uždaviniais, kurie ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane sprendžiami tik iš dalies arba nesprendžiami, taip pat nauji ir kylantys uždaviniai. Be to, joje įvertinta pažanga, Latvijos padaryta įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir siekiant Sąjungos pagrindinių tikslų užimtumo, įgūdžių ir skurdo mažinimo srityse, taip pat Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų;

- (12) pagal Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 5 straipsnį Komisija atliko nuodugnią Latvijos apžvalgą ir 2023 m. gegužės 24 d. paskelbė jos rezultatus. Komisija padarė išvadą, kad Latvijoje makroekonominio disbalanso nėra. Visų pirma su išorės skolinimusi ir būstu susijęs pažeidžiamumas tebėra nedidelis, o su konkurencingumu susijęs pažeidžiamumas yra aktualus, tačiau numatoma, kad artimiausiu metu jis bus apskritai suvaldytas. Pastaruoju metu labai padidėjo einamosios sąskaitos deficitas, tačiau tikimasi, kad 2023 m. deficitas gerokai sumažės, o 2024 m. – dar labiau. Tikimasi, kad Latvijos grynoji tarptautinių investicijų pozicija, kuri per pastarąjį dešimtmetį labai pagerėjo, išliks iš esmės stabili. Nepaisant to, jei infliacija ir spaudimas darbo užmokesčiui užsitęstų, tai galėtų pakenkti Latvijos konkurencingumui, ypač dėl to, kad grynoji infliacija gerokai viršija euro zonos vidurkį. Nors pastaruoju metu būsto kainos augo sparčiau, neatrodo, kad būsto kainos būtų labai pervertintos. Be to, 2022 m. pabaigoje būsto kainų augimas sulėtėjo, hipotekinis skolinimas buvo menkas, o namų ūkių skola yra nedidelė ir, palyginti su namų ūkių pajamomis, mažėja. Latvija susiduria su pagrindinėmis struktūrinėmis ekonominėmis problemomis, susijusiomis su mažėjančia darbo jėgos pasiūla, kuri prisidėjo prie spartaus vienietui tenkančių darbo sąnaudų padidėjimo ir vidutinės trukmės laikotarpiu gali sumažinti konkurencingumą. Politikos situacija apskritai yra palanki, nors tam tikros papildomos pastangos galėtų padėti mažinti nustatytą pažeidžiamumo veiksnių keliamą riziką. Šiuo atžvilgiu būtų svarbi konkurencingumo išsaugojimo politika, įskaitant darbo jėgos pasiūlos kokybės ir kiekybės didinimo priemones. Statybos leidimų išdavimo proceso sutrumpinimas padėtų remti būsto pasiūlą ir pagerintų būsto rinkos padėtį;

- (13) remiantis Eurostato patvirtintais duomenimis, Latvijos valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo nuo 7,1 % BVP 2021 m. iki 4,4 % 2022 m., o valdžios sektoriaus skola sumažėjo nuo 43,7 % BVP 2021 m. pabaigoje iki 40,8 % 2022 m. pabaigoje. 2023 m. gegužės 24 d. Komisija paskelbė pranešimą pagal Sutarties 126 straipsnio 3 dalį. Tame pranešime aptarta Latvijos biudžeto būklė, nes šalies valdžios sektoriaus deficitas 2022 m. viršijo Sutartyje nustatytą 3 % BVP pamatinę vertę. Pranešime padaryta išvada, kad deficito kriterijus nėra įvykdytas. Vadovaudamasi 2023 m. kovo 8 d. komunikatu, Komisija 2023 m. pavasarį nesiūlė pradėti naujų perviršinio deficito procedūrų; Savo ruožtu Komisija konstatavo, kad remdamasi 2023 m. galutiniais duomenimis, 2024 m. pavasarį ji Tarybai pasiūlys pradėti deficito kriterijumi grindžiamas perviršinio deficito procedūras. Latvija turėtų į tai atsižvelgti vykdydama 2023 m. biudžetą ir rengdama 2024 m. biudžeto plano projektą;
- (14) valdžios sektoriaus balansui poveikį padarė fiskalinės politikos priemonės, priimtose siekiant sušvelninti ekonominę ir socialinę energijos kainų kilimo poveikį. 2022 m. tokios išlaidos didinančios fiskalinės politikos priemonės apėmė šildymo išlaidų kompensavimą (pagal naudojamą energijos šaltinį) ir sąskaitų už elektrą mažinimą namų ūkiams; mėnesines išmokas pažeidžiamiesiems namų ūkiams ir šeimoms su vaikais, taip pat ankstesnį pensijų indeksavimą; dotacijas energijai imlioms įmonėms ir padidėjusių elektros energijos išlaidų kompensavimą įmonėms. Komisijos vertinimu, 2022 m. tų priemonių grynosios biudžeto išlaidos sudarė 1,5 % BVP. Valdžios sektoriaus balansui poveikį taip pat padarė iš Ukrainos perkeltų asmenų laikinosios apsaugos teikimo biudžeto išlaidos, kurios, kaip apskaičiuota, 2022 m. sudarė 0,2 % BVP. Be to, apskaičiuotosios su COVID-19 krize susijusių laikinų neatidėliotinų priemonių išlaidos 2022 m. sumažėjo iki 1,2 % BVP, palyginti su 5,0 % 2021 m.;

- (15) 2021 m. birželio 18 d. Taryba rekomendavo Latvijai 2022 m.⁷ išlaikyti remiamojo pobūdžio fiskalinės politikos kryptį, įskaitant Priemonės suteiktą postūmį, ir išlaikyti nacionalinėmis lėšomis finansuojamas investicijas. Taryba taip pat rekomendavo Latvijai kontroliuoti nacionalinėmis lėšomis finansuojamų einamųjų išlaidų augimą;
- (16) remiantis Komisijos skaičiavimais, 2022 m. fiskalinės politikos kryptis⁸ buvo neutrali (0,0 % BVP) – tai buvo tinkama atsižvelgiant į aukštą infliaciją. Kaip rekomendavo Taryba, Latvija toliau rėmė ekonomikos atsigavimą vykdydama pagal Priemonę finansuojamas investicijas. Priemonės dotacijomis ir kitų Sąjungos fondų lėšomis finansuojamos išlaidos 2022 m. sudarė 1,1 % BVP (2021 m. – 1,3 %). Dėl pajėgumų apribojimų ir padidėjusių statybos kainų kai kurios investicijos, finansuojamos Priemonės dotacijomis ir kitų Sąjungos fondų lėšomis, 2022 m. buvo atidėtos, todėl išlaidos šiek tiek sumažėjo. Nacionalinėmis lėšomis finansuojamos investicijos fiskalinės politikos kryptčiai turės 1,2 procentinio punkto stabdomąjį poveikį⁹. Todėl Latvija neišlaikė nacionalinėmis lėšomis finansuojamų investicijų, o tai neatitinka Tarybos rekomendacijos. Be to, nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų (atėmus naujas pajamų priemones) augimo stabdomasis poveikis fiskalinės politikos kryptčiai sudarė 0,3 procentinio punkto. Todėl Latvija kontroliavo nacionalinėmis lėšomis finansuojamų einamųjų išlaidų augimą;

⁷ 2021 m. birželio 18 d. Tarybos rekomendacija, kurioje pateikiama Tarybos nuomonė dėl 2021 m. Latvijos stabilumo programos (OL C 304, 2021 7 29, p. 63).

⁸ Fiskalinės politikos kryptis vertinama kaip pirminių išlaidų (atėmus diskrecines pajamų priemones), išskyrus su COVID-19 krize susijusias laikinas neatidėliotinas priemones, bet įskaitant Priemonės ir kitų Sąjungos fondų negrąžintina parama (dotacijomis) finansuojamas išlaidas, pokytis, palyginti su vidutinės trukmės potencialiu augimu. Daugiau informacijos pateikta fiskalinės statistikos lentelių 1 langelyje.

⁹ Šį stabdomąjį poveikį visų pirma lėmė mažesnės išlaidos investiciniams projektams, bendrai finansuojamiems Sąjungos lėšomis, kurios taip pat turėjo įtakos nacionalinio bendro finansavimo pokyčiams (visų pirma vietos valdžios lygmeniu), taip pat karinės įrangos perdavimas Ukrainai, kuris įrašomas kaip neigiamas bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas, kurį kompensuoja kapitalo pervedimas. Be to, kitos nacionalinėmis lėšomis finansuojamos kapitalo išlaidos turėjo 1,7 procentinio punkto BVP skatinamąjį poveikį. Kitų kapitalo išlaidų padidėjimą iš esmės galima paaiškinti dviem veiksniais: gamtinių dujų rezervų sukūrimu nacionalinio energijos tiekimo saugumui užtikrinti ir karinės įrangos perdavimu Ukrainai;

- (17) makroekonominis scenarijus, kuriuo grindžiamos 2023 m. stabilumo programoje pateiktos biudžeto projekcijos, yra atsargus 2023 m. ir vėlesniais metais. Vyriausybė prognozuoja, kad realusis BVP 2023 m. nekis, o 2024 m. augs 2,0 %. Tuo tarpu Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad realiojo BVP augimas bus didesnis – 1,4 % 2023 m. ir 2,8 % 2024 m., atsižvelgiant į 2023 m. stabilumo programą neįtrauktus naujus paskelbtus duomenis, t. y. patikslintus BVP augimo 2022 m. duomenis ir 2023 m. pirmojo ketvirčio išankstinę įvertį, pagal kuriuos BVP augimas yra didesnis, nei tikėtasi anksčiau. Tačiau, vertinant nominaliąją vertę, abiejose prognozėse prognozuojamas BVP augimas yra panašus: 2023 m. stabilumo programoje numatomas 11,7 % ir 5,5 % augimas atitinkamai 2023 ir 2024 m., o Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje atitinkamais metais prognozuojamas 10,5 % ir 5,6 % augimas;
- (18) 2023 m. stabilumo programoje vyriausybė numato, kad 2023 m. valdžios sektoriaus deficitas sumažės iki 4,0 % BVP. 2023 m. deficito koregavimas daugiausia atspindi išlaidų pokyčius. Laipsniškai panaikinus daugumą su pandemija susijusių paramos priemonių, deficitas turėtų sumažėti, o 2022 m. vienkartinės išlaidos, skirtos nacionaliniam dujų rezervui sukurti, 2023 m. nenumatomos. Šias sutaupytas lėšas iš dalies kompensuos į 2023 m. biudžeto paketą įtrauktos išlaidų priemonės, pavyzdžiui, viešojo administravimo ir medicinos darbuotojų darbo užmokesčio didinimas, didesnės einamosios išlaidos sveikatos priežiūros paslaugoms, mokslui, moksliniams tyrimams ir aukštajam mokslui, taip pat didelis viešųjų investicijų paketas, skirtas gynybai ir vidaus saugumui. Be to, dėl didesnių indeksavimo koeficientų tikimasi didesnių išlaidų pensijoms ir išmokoms. 2023 m. stabilumo programoje numatoma, kad valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP sumažės nuo 40,8 % 2022 m. pabaigoje iki 39,6 % 2023 m. pabaigoje. Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2023 m. valdžios sektoriaus deficitas bus 3,8 % BVP. Tai atitinka 2023 m. stabilumo programoje numatomą deficitą. Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatomas šiek tiek didesnis valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP, t. y. 39,8 % 2023 m. pabaigoje;

- (19) numatoma, kad 2023 m. valdžios sektoriaus balansui poveikį toliau darys priemonės, priimtose siekiant sušvelninti ekonominę ir socialinę energijos kainų kilimo poveikį. Jas daugiausia sudaro priemonės, kurių taikymas pratęstas nuo 2022 m. Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad paramos priemonių grynosios biudžeto išlaidos 2023 m. sudarys 1,0 % BVP¹⁰. Neatrodė, kad dauguma 2023 m. priemonių yra orientuotos į labiausiai pažeidžiamus namų ūkius ar įmones, ir jomis nėra visiškai išsaugomas kainos signalas mažinti energijos poreikį ir didinti energijos vartojimo efektyvumą. Todėl Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje apskaičiuota, kad tikslinių paramos priemonių, į kurias reikia atsižvelgti vertinant, kaip laikomasi 2022 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacijos¹¹, suma 2023 m. sudarys 0,1 % BVP (palyginti su 0,5 % BVP 2022 m.). Prognozuojama, kad iš Ukrainos perkeltų asmenų laikinosios apsaugos teikimo biudžeto išlaidos, palyginti su 2022 m., sumažės 0,1 procentinio punkto BVP. Galiausiai tikimasi, kad 2023 m. valdžios sektoriaus balansui bus naudingas laipsniškas su COVID-19 krize susijusių laikinų neatidėliotinų priemonių (apskaičiuota, kad jos sudarė 1,2 % BVP) panaikinimas;

¹⁰ Šis skaičius rodo tų priemonių, įskaitant einamųjų pajamų ir išlaidų, taip pat atitinkamais atvejais – kapitalo išlaidų priemones, poveikį metiniam biudžetui.

¹¹ 2022 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacija dėl 2022 m. Latvijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2022 m. Latvijos stabilumo programos (OL C 334, 2022 9 1, p. 112).

- (20) 2022 m. liepos 12 d. rekomendacijoje Taryba rekomendavo Latvijai imtis veiksmų 2023 m. užtikrinti, kad nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų augimas atitiktų bendrą neutralios politikos kryptį¹², atsižvelgiant į tolesnę laikiną ir tikslinę paramą namų ūkiams ir įmonėms, kurie labiausiai pažeidžiami dėl energijos kainų šuolių, ir iš Ukrainos bėgantiems žmonėms. Latvija turėtų būti pasirengusi einamąsias išlaidas pritaikyti prie kintančios situacijos. Latvijai taip pat rekomenduota didinti viešąsias investicijas į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, taip pat į energetinį saugumą atsižvelgiant į iniciatyvą „REPowerEU“, be kita ko, naudojantis Priemonės ir kitų Sąjungos fondų lėšomis;

¹² Remiantis Komisijos 2023 m. pavasario prognoze, numatoma, kad Latvijos potencialios gamybos apimties augimas, naudojamas fiskalinės politikos kryptčiai įvertinti, vidutinės trukmės laikotarpiu (10 metų vidurkis) nominaliąja verte bus 11,5 %.

- (21) Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2023 m. fiskalinės politikos kryptis didelės infliacijos sąlygomis bus skatinamoji (–0,9 % BVP). Prieš tai, 2022 m., fiskalinės politikos kryptis buvo neutrali (0,0 % BVP). Nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų (atėmus diskrecines pajamų priemones) augimo skatinamasis poveikis fiskalinės politikos kryptčiai 2023 m. turėtų sudaryti 0,5 % BVP. Tai apima 0,4 % BVP mažesnes tikslinių paramos priemonių namų ūkiams ir įmonėms, kurie labiausiai pažeidžiami dėl energijos kainų šuolių, išlaidas. Čia taip pat įtrauktos (0,1 % BVP) didesnės išlaidos, susijusios su laikinos apsaugos teikimu iš Ukrainos perkeltiems asmenims. Todėl nacionalinėmis lėšomis finansuojamų grynujų pirminių einamųjų išlaidų skatinamojo poveikio nelemia tikslinė parama namų ūkiams ir įmonėms, kurie yra labiausiai pažeidžiami dėl energijos kainų šuolių, ir iš Ukrainos bėgantiems žmonėms. Ekspansinį nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų (atėmus diskrecines pajamų priemones) augimą skatina į 2023 m. biudžeto paketą įtrauktos išlaidų priemonės, kaip antai administracijos ir medicinos darbuotojų darbo užmokesčio didinimas, papildomas einamųjų išlaidų finansavimas onkologijos, mokslo ir mokslinių tyrimų srityse ir kitos diskrecinės einamosios išlaidos nacionalinei administracijai, taip pat didesnės išlaidos pensijoms ir išmokoms. Apibendrinant, prognozuojamas nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų augimas neatitinka 2022 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacijos. Numatoma, kad Priemonės dotacijomis ir kitų Sąjungos fondų lėšomis finansuojamos išlaidos 2023 m. sudarys 2,2 % BVP, o nacionalinėmis lėšomis finansuojamų investicijų skatinamasis poveikis fiskalinės politikos kryptčiai turėtų sudaryti 1,0 procentinio punkto¹³.

¹³ Numatoma, kad kitos nacionalinėmis lėšomis finansuojamos kapitalo išlaidos turės 1,7 procentinio punkto BVP stabdomąjį poveikį dėl to, kad į Komisijos 2023 m. prognozę neįtrauktas gamtinių dujų rezervų sukūrimas energijos tiekimo saugumui užtikrinti ir karinė pagalba Ukrainai.

Todėl Latvija planuoja finansuoti papildomas investicijas pasinaudodama Priemonės ir kitų Sąjungos fondų lėšomis, taip pat, kaip numatoma, išlaikys nacionalinėmis lėšomis finansuojamas investicijas. Ji planuoja finansuoti viešąsias investicijas į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir energetinį saugumą, pavyzdžiui, viešajam transportui skirtų elektrinių transporto priemonių pirkimą, daugiabučių pastatų ir komercinės paskirties nekilnojamojo turto objektų energijos vartojimo efektyvumo didinimą, elektros energijos perdavimo ir paskirstymo tinklų modernizavimą, gelbėjimo tarnybų reagavimo pajėgumų stiprinimą, valdymo skaitmeninių platformų ir sistemų viešajame sektoriuje centralizavimą, skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir procesų skaitmenizavimą įmonėse, plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrą, taip pat skaitmenizavimo skatinimą švietimo sektoriuje. Tos viešosios investicijos daugiausia finansuojamos Priemonės ir kitų Sąjungos fondų lėšomis;

- (22) 2023 m. stabilumo programoje numatoma, kad 2024 m. valdžios sektoriaus deficitas sumažės iki 2,5 % BVP. 2024 m. sumažėjimas daugiausia susijęs su paramos priemonių, skirtų aukštų energijos kainų poveikiui sušvelninti, laipsnišku panaikinimu, su COVID-19 pandemija susijusių einamųjų išlaidų nebuvimu ir tuo, kad investicijos, skirtos padėti atsigausti po pandemijos, 2023 m. bus užbaigtos. 2023 m. stabilumo programoje numatoma, kad valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP 2024 m. pabaigoje šiek tiek padidės iki 39,7 %. Remiantis iki galutinio prognozės parengimo termino turėta informacija apie politikos priemones, Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2024 m. valdžios sektoriaus deficitas sudarys 2,7 % BVP. Tai atitinka 2023 m. stabilumo programoje numatomą deficitą. Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatomas valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP didesnis: 40,5 % 2024 m. pabaigoje, daugiausia dėl mažesnio nominaliojo BVP;

- (23) 2023 m. stabilumo programoje numatyta 2024 m. laipsniškai panaikinti visas energijos paramos priemones. Komisija taip pat daro prielaidą, kad 2024 m. energijos paramos priemonės bus visiškai panaikintos. Tai grindžiama prielaida, kad energijos kainos vėl nepradės didėti;
- (24) Reglamentu (EB) Nr. 1466/97 raginama siekti metinio struktūrinio biudžeto balanso pagerėjimo siekiant vidutinės trukmės biudžeto tikslo, etalonu nustatant 0,5 % BVP pagerėjimą¹⁴. Atsižvelgiant į fiskalinio tvarumo aspektus ir poreikį sumažinti deficitą iki mažesnės nei Sutartyje nustatytos 3 % BVP pamatinės vertės, Komisijos nuomone, 2024 m. būtų tikslinga struktūrinį balansą pagerinti bent 0,5 % BVP. Siekiant užtikrinti tokį pagerėjimą ir laikantis Komisijos metodikos, grynujų nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių išlaidų augimas¹⁵ 2024 m. neturėtų viršyti 3,0 %, kaip nurodyta šioje rekomendacijoje. Tai taip pat padės sumažinti grynąją infliaciją, kuri gerokai viršija euro zonos vidurkį ir, jei užsitęstų, galėtų lemti konkurencingumo sumažėjimą. Be to, likusios energijos paramos priemonės (Komisijos dabartiniu vertinimu, 2023 m. jos sudarys 1,0 % BVP) turėtų būti laipsniškai panaikintos, jei tai bus įmanoma atsižvelgiant į energijos rinkos pokyčius ir pradėdant nuo mažiausiai tikslinių priemonių, o susijusios sutaupytos lėšos turėtų būti naudojamos valdžios sektoriaus deficitui mažinti. Remiantis Komisijos skaičiavimais, dėl to grynujų pirminių išlaidų augimas būtų mažesnis nei rekomenduotas 2024 m. didžiausias augimo tempas. Be to, pagal Komisijos 2023 m. pavasario prognozę grynujų nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų augimas 2023 m. neatitinka 2022 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacijos. Jei tai būtų patvirtinta, būtų tikslinga 2024 m. sumažinti grynujų pirminių išlaidų augimą;

¹⁴ Reglamento (EB) Nr. 1466/97 5 straipsnis, kuriame taip pat reikalaujama, kad valstybėms narėms, kurių valdžios sektoriaus skola viršija 60 % BVP arba kuriose yra didesnė skolos tvarumo rizika, būtų taikomas didesnis nei 0,5 % BVP koregavimas.

¹⁵ Grynosios pirminės išlaidos apibrėžiamos kaip nacionalinėmis lėšomis finansuojamos išlaidos, atėmus diskrecines pajamų priemones ir neįskaitant palūkanų išlaidų bei ciklinių nedarbo išlaidų.

- (25) darant prielaidą, kad politika nesikeis, Komisijos 2023 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2024 m. grynosios nacionalinės lėšomis finansuojamos pirminės išlaidos padidės 1,3 %, o tai yra mažiau nei rekomenduojamas augimo tempas;
- (26) remiantis 2023 m. stabilumo programa, valstybės investicijos turėtų padidėti nuo 5,5 % BVP 2023 m. iki 6,1 % BVP 2024 m. Didesnės investicijos atspindi didesnes nacionalinėmis lėšomis finansuojamas ir didesnes Sąjungos, be kita ko, pagal Priemonę, finansuojamas investicijas;
- (27) 2023 m. stabilumo programoje išdėstyta vidutinės trukmės fiskalinė kryptis iki 2026 m. 2023 m. stabilumo programoje numatoma, kad valdžios sektoriaus deficitas sumažės iki 2,2 % BVP 2025 m. ir iki 0,7 % iki 2026 m. Todėl planuojama, kad valdžios sektoriaus deficitas 2024 m. nesieks 3 % BVP ir per programos laikotarpį liks mažesnis nei 3 % BVP. 2023 m. stabilumo programoje numatoma, kad valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP sumažės nuo 39,7 % 2024 m. pabaigoje iki 38,9 % iki 2026 m. pabaigos;

- (28) Latvijos mokestinės pajamos, išreikštos BVP dalimi, yra gerokai mažesnės už Sąjungos vidurkį. Tai riboja viešųjų paslaugų teikimą, ypač sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos srityse. Palyginti su Sąjungos vidurkiu, kapitalo ir nekilnojamojo turto mokesčiai yra santykinai nedideli ir suteikia galimybių padidinti mokestines pajamas. Be to, Latvija surenka palyginti mažai pajamų iš darbo jėgos apmokestinimo, nors mokesčių tarifai yra gana aukšti. Tai rodo, kad reikia toliau stengtis gerinti mokestinių prievolių vykdymą ir kovoti su šešėline ekonomika. Skurdas ir nelygybė tebėra dideli, ypač dėl mažų išlaidų socialinei apsaugai. Socialinės apsaugos sistemos adekvatumas pagerintas, tačiau skurdo ar socialinės atskirties rizika tebėra didelė, ypač pažeidžiamiausiems asmenims. Skurdo ar socialinės atskirties rizika senatvėje yra didžiausia Sąjungoje (Latvijoje 45,9 %, palyginti su 19,5 % Sąjungoje 2021 m.), taip pat išlieka labai didelė neįgaliesiems (Latvijoje 41,2 %, palyginti su 29,7 % Sąjungoje 2021 m.). Dėl socialinių darbuotojų trūkumo ir didelio darbo krūvio, taip pat dėl skirtumų tarp savivaldybių tebėra sudėtinga gauti individualius poreikius atitinkančias socialines paslaugas ir užtikrinti jų kokybę. Ilgalaikės priežiūros sistema yra susiskaidžiusi, o perėjimo nuo institucinės priežiūros prie priežiūros namuose ir bendruomenėje teikiamų paslaugų pažanga nedidelė. Socialinio būsto adekvatumas ir prieinamumas yra riboti dėl nepakankamo ilgalaikio finansavimo. Palyginti su Sąjungos vidurkiu, viešosios išlaidos sveikatos priežiūrai, kaip BVP dalis, yra nedidelės, o vidutinės trukmės laikotarpio biudžeto planuose numatoma, kad jos sumažės nuo 5,6 % BVP 2022 m. iki 3,6 % 2026 m., kaip numatyta 2023 m. stabilumo programoje. Tai taip pat yra gerokai mažiau nei 2021–2027 m. Latvijos visuomenės sveikatos politikos gairėse nurodytas viešasis sveikatos priežiūros finansavimas iki 2027 m., t. y. 6 % BVP. Nors šis sumažėjimas daugiausia susijęs su laipsnišku laikinų COVID-19 paramos priemonių taikymo nutraukimu, taip pat trūksta tvaraus sveikatos priežiūros finansavimo planų. Be to, Latvijos sveikatos priežiūros sektoriuje trūksta darbuotojų, ypač slaugytojų. Todėl vienodos galimybės laiku gauti sveikatos priežiūros paslaugas yra ribotos;

- (29) pagal Reglamento (ES) 2021/241 19 straipsnio 3 dalies b punktą ir to reglamento V priedo 2.2 kriterijų, į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukta daug viena kitą papildančių reformų ir investicijų, kurios turi būti įgyvendintos iki 2026 m. Latvijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas sėkmingai įgyvendinamas. Latvija pateikė vieną mokėjimo prašymą, atitinkantį 9 plano tarpines reikšmes, o bendra išmoka siekė 201 mln. EUR. Atsižvelgdama į objektyvias aplinkybes, susijusias su energijos ir statybinių medžiagų kainų didėjimu ir tiekimo grandinių suvaržymu dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, Latvija ketina pateikti plano pakeitimų ir įtraukti naują skyrių „REPowerEU“, kad paspartintų ekonomikos dekarbonizaciją ir sumažintų priklausomybę nuo iškastinio kuro. Į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą greitai įtraukus naują skyrių „REPowerEU“ bus sudarytos sąlygos finansuoti papildomas reformas ir investicijas, kuriomis remiamas Latvijos strateginių tikslų energetikos ir žaliosios pertvarkos srityse įgyvendinimas. Siekiant sėkmingai įgyvendinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, taip pat kitą plane nenumatytą ekonominę ir užimtumo politiką, kad būtų užtikrinta plati atsakomybė už bendrą politinę darbotvarkę, tebėra svarbus sistemingas ir veiksmingas vietos ir regionų valdžios institucijų, socialinių partnerių ir kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas;
- (30) 2022 m. Komisija patvirtino visus Latvijos sanglaudos politikos programavimo dokumentus. Kad Latvijoje būtų įgyvendinama žilioji ir skaitmeninė pertvarka, didinamas ekonominis ir socialinis atsparumas ir vykėtų darnus teritorinis vystymasis, labai svarbu sanglaudos politikos programas įgyvendinti sparčiai, užtikrinant papildomumą ir sinergiją su ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu, įskaitant skyrių „REPowerEU“;
- (31) be ekonominių ir socialinių problemų, į kurias atsižvelgta ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane bei sanglaudos politikos programose, Latvija patiria problemų, susijusių su galimybėmis gauti finansavimą, energetika ir žaliaja pertvarka;

- (32) 2021 m. privačiojo sektoriaus kredito srautas sudarė 1 % BVP, t. y. buvo gerokai mažesnis už ekonomikos augimo tempą. Dėl to toliau mažėja privačiojo sektoriaus skola, kuri yra viena mažiausių Sąjungoje. Šis menkas kreditų augimas tam tikru mastu atspindi menką paklausą, tačiau jam įtakos taip pat turi keletas su pasiūla susijusių problemų. Ypač sunku gauti kreditą mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Taip yra iš dalies dėl jų didesnės kredito rizikos, taip pat dėl didelės kredito kainos ir biurokratizmo. Be to, dėl įkeičiamo turto menko likvidumo ypač sunku gauti kreditą už Rygos regiono ribų. Tai yra didelė kliūtis tiek hipotekiniam skolinimui, tiek skolinimui įmonėms. Politikos pastangos daugiausia nukreiptos skolinimui remti derinant jas su viešosiomis dotacijomis. Tačiau dėl to valdžios sektoriaus biudžetas patiria didelių išlaidų, todėl tai nėra tvarus skolinimo skatinimo būdas. Norint sumažinti kredito pasiūlos suvaržymus, reikia apskritai pagerinti verslo aplinkos skaidrumą ir pasitikėjimą ja, be kita ko, sumažinti šešėlinės ekonomikos mastą. Be to, pagerinus nemokumo procesą, kad būtų pasiektas aukštas įmonių restruktūrizavimo lygis ir galbūt didesnės paskolų susigrąžinimo normos, sumažėtų suvokiama rizika bankams ir padidėtų skolinimas. Tikslinės paskolų ir garantijų sistemos galėtų padėti sumažinti bankams kylančią likvidumo riziką, kai jie priima užstatą palyginti nelikvidžiose rinkose. Viešosios skolinimo sistemos strategiškai svarbioms investicijų sritims, pavyzdžiui, žaliajai pertvarkai ir regioninei plėtrai, galėtų padidinti veiksmingą konkurenciją bankų rinkoje arba užpildyti rinkos spragą, kai bankų finansavimas yra per brangus arba jo nėra. Be to, valstybės garantijų ir skolinimo sistemos, palyginti su dotacijų sistemomis, yra daug ekonomiškesnis būdas remti privatų skolinimąsi. Be kliūčių gauti bankų finansavimą, nepakankamai išvystyta Latvijos alternatyvių finansavimo šaltinių rinka, kuri galėtų suteikti įmonėms daugiau galimybių gauti finansavimą;

- (33) 2022 m. liepos mėn. parlamentui priėmus sprendimą nuo 2023 m. sausio 1 d. nebepirkti rusiškų gamtinių dujų, Latvija užsitikrino nepriklausomybę nuo rusiškų dujų. Šalies dujų tiekėjams pavyko rasti alternatyvių gamtinių dujų šaltinių, nes iš Lietuvos SGD terminalo Klaipėdoje ir naujojo Suomijos SGD terminalo Inko mieste (Suomija) importuojamos suskystintos gamtinės dujos (SGD). Dabartinė padėtis parodė, kad reikia paspartinti lėtą elektros energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių įrenginių diegimą. Latvijos atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis yra viena didžiausių Sąjungoje, nors 2020–2021 m. ši dalis nepasikeitė. Latvijai būtų naudinga sparčiau naudoti vėjo ir saulės energiją, nes tai yra perspektyviausias ilgalaikis sprendimas padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį. Latvijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane jau numatytos priemonės, kuriomis siekiama pašalinti reguliavimo kliūtis, trukdančias naudoti sausumos vėjo energiją. Tačiau būtų galima dėti daugiau pastangų siekiant paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą elektros energijos gamybai, šildymui ir vėsinimui. Tam reikėtų modernizuoti elektros tinklą, skatinti decentralizuotą elektros energijos gamybą iš atsinaujinančiųjų išteklių, elektros sistemos lankstumą (reagavimą į paklausą ir kaupimą), toliau tobulinti leidimų išdavimo procedūras ir sukurti teisinę sistemą bei paskatas energetikos bendrijoms skatinti. Užbaigus Latvijos sinchronizaciją su Sąjungos elektros tinklu, būtų padidinti perdavimo pajėgumai, kad į tinklą būtų galima integruoti vis didesnę jūros ir sausumos atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį. Latvijos, kaip ir kitų Baltijos valstybių narių, elektros tinklas išlieka pažeidžiamas, nes yra sinchronizuotas su BRELL (Baltarusijos, Rusijos, Estijos, Lietuvos ir Latvijos) elektros tinklu. Regioninio elektros tinklo sinchronizavimo su likusia Sąjungos dalimi darbai juda į priekį, tačiau dar nėra baigti. Tuo tikslu būtina bendradarbiauti su Estija ir Lietuva. Laikotarpiu nuo 2022 m. rugpjūčio mėn. iki 2023 m. kovo mėn. gamtinių dujų suvartojimas Latvijoje, palyginti su dujų suvartojimo tuo pačiu laikotarpiu per ankstesnius penkerius metus vidurkiu, sumažėjo 30 %, taigi, buvo viršyta siektina sumažinimo reikšmė (15 %). Latvija galėtų toliau dėti pastangas, kad laikinai sumažintų dujų poreikį iki 2024 m. kovo 31 d. pagal Tarybos reglamentą (ES) 2022/1369¹⁶;

¹⁶ 2022 m. rugpjūčio 5 d. Tarybos reglamentas (ES) 2022/1369 dėl koordinuotų dujų poreikio mažinimo priemonių (OL L 206, 2022 8 8, p. 1).

- (34) Latvija turėtų paspartinti pastangas didinti energijos vartojimo efektyvumo priemones, kad sumažintų savo pastatų fondo, taip pat transporto ir pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro, ir įgyvendinti naujas finansavimo ir paramos priemones, kad pasiektų savo ilgalaikės renovacijos strategijos renovacijos tikslus;
- (35) kliūčių pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos kyla dėl to, kad žaliajai pertvarkai esminės svarbos turinčiuose sektoriuose ir profesijose, įskaitant poveikio klimatui neutralizavimo technologijų gamybos, diegimo ir techninės priežiūros sektorius, trūksta darbo jėgos ir įgūdžių. Siekiant sumažinti įgūdžių trūkumą ir skatinti įtrauktį į darbo rinką bei darbo jėgos perskirstymą labai svarbu turėti aukštos kokybės švietimo ir mokymo sistemas, atitinkančias kintančius darbo rinkos poreikius, ir tikslinių kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemonių. Siekiant pasinaudoti neišnaudota darbo jėgos pasiūla, šios priemonės turi būti prieinamos, visų pirma fiziniais asmenimis ir sektoriuose bei regionuose, kuriuos žaliaji pertvarka veikia labiausiai. Remiantis pateiktais duomenimis, 2022 m. iš 436 profesijų, kurioms reikalingi su žaliaja pertvarka susiję specifiniai įgūdžiai arba žinios, trūko 25 profesijų darbuotojų, be kita ko, elektrikų ir mechanikos inžinierių. Pranešta, kad darbo jėgos trūkumas yra veiksnys, ribojantis gamybą pramonės ir statybos sektoriuose;
- (36) atsižvelgdama į Komisijos vertinimą, Taryba išnagrinėjo 2023 m. stabilumo programą, o jos nuomonė¹⁷ atspindėta 1 rekomendacijoje;

¹⁷ Pagal Reglamento (EB) Nr. 1466/97 5 straipsnio 2 dalį.

(37) atsižvelgdama į euro zonos valstybių narių ekonomikų glaudžias tarpusavio sąsajas ir jų kolektyvinį indėlį į ekonominės ir pinigų sąjungos veikimą, Taryba rekomendavo euro zonos valstybėms narėms, be kita ko, įgyvendinant savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, imtis šių veiksmų: i) išlaikyti skolos tvarumą ir susilaikyti nuo plačiabazės paramos visuminei paklausai 2023 m., tikslingiau orientuoti fiskalines priemones, kurių imtasi didelių energijos kainų poveikiui švelninti, ir apsvarstyti tinkamus laipsniško paramos nutraukimo būdus, kadangi energijos kainų spaudimas mažėja; ii) išlaikyti dideles viešąsias investicijas ir skatinti privačiąsias investicijas žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai remti; iii) remti darbo užmokesčio pokyčius, kuriais švelninamas perkamosios galios praradimas, kartu ribojant antrinį poveikį infliacijai, toliau tobulinti aktyvią darbo rinkos politiką ir spręsti įgūdžių trūkumo problemą; iv) gerinti verslo aplinką ir užtikrinti, kad energijos parama įmonėms būtų ekonomiškai efektyvi, laikina ir tikslingai nukreipta gyvybingoms įmonėms ir išlaikytų žaliosios pertvarkos paskatas, ir v) išsaugoti makrofinansinį stabilumą ir stebėti rizikas, o kartu tęsti darbą siekiant baigti kurti bankų sąjungą. Latvijai skirtomis 1, 2, 3 ir 4 rekomendacijomis prisidedama prie pirmos, antros, trečios ir ketvirtos 2023 m. euro zonai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo,

REKOMENDUOJA Latvijai 2023 ir 2024 m. imtis šių veiksmų:

1. Kaip galima greičiau 2023 ir 2024 m. laipsniškai panaikinti galiojančias neatidėliotinas energijos paramos priemones, valdžios sektoriaus deficitui mažinti panaudojant su tuo susijusias sutaupytas lėšas. Jei dėl vėl padidėjusių energijos kainų reikėtų imtis naujų paramos priemonių arba toliau taikyti esamas paramos priemones, užtikrinti, kad tokiomis paramos priemonėmis būtų siekiama apsaugoti pažeidžiamus namų ūkius ir įmones, kad jos būtų fiskaliniu požiūriu prieinamos ir išlaikytų paskatas taupyti energiją.

Užtikrinti apdairią fiskalinę politiką, visų pirma ribojant nacionalinėmis lėšomis finansuojamų grynųjų pirminių išlaidų nominalų padidėjimą 2024 m., kad jis neviršytų 3,0 %¹⁸.

Išlaikyti nacionalinėmis lėšomis finansuojamas viešąsias investicijas ir užtikrinti veiksmingą dotacijų pagal Priemonę ir kitų Sąjungos fondų lėšų įsisavinimą, visų pirma siekiant skatinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarkas.

Laikotarpiu po 2024 m. toliau vykdyti vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinę laipsniško ir tvaraus konsolidavimo strategiją, kartu vykdant investicijas ir reformas, kuriomis skatinamas didesnis tvarus augimas, kad būtų užtikrinta apdairi vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinė būklė.

Išplėsti apmokestinimą, be kita ko, nekilnojamojo turto bei kapitalo apmokestinimą, ir padidinti sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos adekvatumą.

2. Toliau tolygiai įgyvendinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą ir sparčiai užbaigti rengti skyrių „REPowerEU“, kad būtų galima skubiai pradėti jį įgyvendinti. Tęsti spartų sanglaudos politikos programų įgyvendinimą, užtikrinant glaudų papildomumą ir sinergiją su ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu.

¹⁸ Apskaičiuota, kad tai atitinka metinį struktūrinio biudžeto balanso pagerėjimą bent 0,5 % BVP 2024 m., kaip aprašyta 24 konstatuojamojoje dalyje.

3. Gerinti mažųjų ir vidutinių įmonių galimybes gauti finansavimą taikant viešąsias skolinimo ir garantijų sistemas, kuriomis siekiama sudaryti palankesnes sąlygas strateginės svarbos investicijoms, visų pirma žaliosios pertvarkos ir regioninės plėtros srityse.
4. Mažinti bendrą priklausomybę nuo iškastinio kuro spartinant atsinaujinančiųjų išteklių energijos, ypač sausumos ir jūros vėjo bei saulės energijos, naudojimą ir stiprinant energijos vartojimo efektyvumo priemones, pavyzdžiui, taikant naujas finansavimo ir paramos priemones, kad būtų pasiekti ilgalaikės renovacijos strategijos tikslai. Užtikrinti pakankamus tinklo jungčių pajėgumus, kad būtų padidintas tiekimo saugumas, ir tęsti sinchronizavimą su Sąjungos elektros tinklu. Dėti daugiau politikos pastangų siekiant suteikti ir įgyti žaliajai pertvarkai reikalingų įgūdžių ir kompetencijų.

Priimta Briuselyje

Tarybos vardu

Pirmininkas / Pirmininkė
